

Această operă este pusă la dispoziție sub licența

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY- 4.0)

Recenzii

Mani, B. Venkat. *Recoding World Literature: Libraries, Print Culture, and Germany's Pact with Books*. New York: Fordham University, 2017, 344 p.

Recenta carte *Recoding World Literature: Libraries, Print Culture, and Germany's Pact with Books* [Recodarea literaturii universale: bibliotecile, cultura tiparului și pactul Germaniei cu cărțile] este o „carte despre cărți”, spune autorul în prolog. Ea tratează procesul de migrație a cărților care duce la acceptarea lor și creează ceea ce astăzi numim „literatură universală”. Întrebările de cercetare pe care acest studiu și le propune sunt următoarele: Cum călătoresc cărțile? Cum își croiesc drumul spre rafturile bibliotecilor pentru noii cititori? De ce unele cărți călătoresc și altele nu? Cum s-a produs emergența literaturii universale ca parte a politicii de globalizare?

Autorul este profesor universitar și director al Centrului de Studii Globale de la Universitatea din Wisconsin-Madison. Limba sa maternă este Hindi iar prima întâlnire cu „literatură universală” a avut loc în 1984, în orașul său natal Hidwar din nordul Indiei, când a cumpărat cărți de la o librărie sovietică volantă. După aceea, ca student în literatură și cunoscător a trei limbi străine, bibliotecile l-au interesat din ce în ce mai mult. În timpul unui proiect desfășurat în Berlin, a fost uimit de numărul mare de manuscrise în original, în arabă, farsi, persană, sanscrită și altele, pe care le-a găsit în bibliotecile berlineze. Punându-și întrebări despre cum au ajuns ele acolo, Venkat Mani și-a dat seama că de fapt cărțile nu sunt purtători inocenți ai istoriei și a înțeles importanța crucială a bibliotecilor în achiziția de carte și în circulația materială a cărților, la fel de mare ca și în circulația digitală a cărților în lumea globalizată din zilele noastre. (p. 4) În calitate de Humboldt Experienced Research Scholar la universitatea din Leipzig în 2011-2012, autorul a manifestat același interes în ceea ce privește literatura universală și cataloagele bibliotecilor, cu deosebire fiind atras de cazul special al Germaniei, unde aplecarea spre carte și preocuparea traducerilor explică de ce această țară este pe primul loc în lume în publicarea de cărți, cu un procent de 10% pe piața globală a traducerilor. Dacă Germania nu a fost o putere colonială, ea s-a remarcat ca „un imperiu al cărților”, afirmă autorul.

Introducerea, „Literatură universală ca un pact cu cărțile”, definește conceptul de *bibliomigrație*, concept original al autorului, care lărgeste termenul lui Goethe de *Weltliteratur*: este vorba de „migrația fizică și virtuală a literaturii, mai concret a cărților dintr-o parte a lumii în alta”, aceasta ducând la citirea lor în lume întreagă – o idee care se dovedește a fi ipoteza cărții lui Mani. Cititorii nu sunt numai destinatarii acestui proces de bibliomigrație, ei de asemenea participă activ la acesta, împreună cu traducătorii,

bibliotecarii, editorii ... Cărțile care sunt codate (adică identificate) ca făcând parte din literatura națională sunt recodate ca literatură universală (adică le este atribuită o a doua identitate) prin intermediul bibliomigrației. (p. 10) Iar bibliotecile joacă un rol crucial în cadrul acestui proces de (re)codare.

Primul capitol, „Despre capodopere și creatorii lor: un imperiu al cărților, o bibliotecă europeană mitică”, își propune să demonstreze „conexiunile dintre construcția germană a literaturii universale *Weltliteratur* și colonialismul britanic” (p. 52) și oferă ca exemplu activitatea lui Goethe și Macaulay, care au încetățenit ideea unei „biblioteci europene mitice”. (p. 66) Autorul analizează critic etichetări precum „capodopere și creatori de capodopere”, „mari opere ale literaturii universale” și consideră că termenul „capodoperă” este astăzi o categorie discutabilă, împreună cu marele canon al literaturii universale, cărora le contrapune o categorie mai democratică a „literaturilor lumii”. Al doilea capitol, „Pe jumătate epic, pe jumătate drastic: de la un parlament al literelor la o bibliotecă națională”, ia în considerare modalitățile prin care „literatura universală capătă din ce în ce mai multă încărcătură politică” și „reprezentarea politică națională prin literatură” (p. 94), exemplele date fiind *Welthülfliteratur* al lui Heine și contribuția lui Aloys Sprenger la dezvoltarea orientalismului german.

Al treilea capitol, „Umbra rafturilor goale: două războaie mondiale și ridicarea și căderea literaturii universale”, răspunde la următoarele întrebări: „Care era înfățișarea literaturii universale din Germania în timpul primei jumătăți a secolului al XX -lea? În ce mod au reflectat perioada dinainte de război și apoi cea interbelică conștientizarea preocupării față de cărți și față de literatura universală? (...) În ce măsură au fost literatura și recunoașterea literară re-naționalizate de către naziști? În instituțiile care diseminau literatura universală –industria de carte, rețeaua de biblioteci, a editorilor de carte, a traducerilor – ce rol au jucat politicile naziste în transformarea literaturii universale de la începutul secolului al XX-lea până în deceniile al treilea și al patrulea? (p. 132-133) Sunt menționate și reflecțiile unor colecționari de carte celebri: în „Despachetarea bibliotecii mele”, Walter Benjamin afirmă că un colecționar de carte eliberează cărțile, căci adevărata libertate a tuturor cărților este pe raft, iar în lucrarea *O bibliotecă a literaturii universale*, Herman Hesse leagă ideea colecției de carte din bibliotecile private de ideea de literatură universală într-o relație de cauzalitate directă. Sfârșitul celui de-al treilea capitol amintește cititorilor de celebrul monument în memoria arderii cărților care comemorează arderea de către naziști a operelor intelectualilor evrei, liberali și comuniști, în 10 mai 1933: o bibliotecă cu rafturile goale, o metaforă ilustrativă a unei lumi golite de libertate și umanitate. Al patrulea capitol, „Ferestre în zidul Berlinului: istorii neterminate ale literaturii universale într-o Germanie divizată”, arată cum politizarea literaturii și a cărților a format și a definit cursul literaturii universale în cele două state germane între 1949 și 1989, și cum Statele Unite și Uniunea Sovietică, susținătorii financiari ai fazei inițiale de politică culturală în cele două Germanii, au influențat producția și circulația de carte, traducerile și achizițiile bibliotecilor. Mani aduce în discuție teme precum reconsiderarea conceptului de literatură universală de către Auerbach, industria germană de carte după cel de-al doilea război mondial, cazurile diferite ale Germaniei de Est și Germaniei de Vest și activitatea celor mai importante edituri germane, Reclam și Volk und Welt. Autorul comentează pe scurt importanța bibliotecilor publice în consolidarea lecturii atât în RDG cât și în RFG înainte și după căderea zidului Berlinului. Ultimul

capitol al cărții, „Biblioteci fără ziduri? Literatura universală în secolul digital”, discută despre relația dintre literatura universală, migrație și media digitală, despre ofertele nelimitate ale internetului relaționate la extinderea spațiului literar universal și trăsăturile esențiale ale acestui spațiu literar „virtual”. De asemenea capitolul final descrie modalitățile variate prin care spațiul virtual amintit este transformat de către „locuitorii” lui, precum și modalitățile de măsurare a acestor transformări. Multe date și fapte provin dintr-un număr impresionant de documente – de exemplu datele despre bibliotecile virtuale TEL și EDL situate între reprezentare națională și consum cosmopolitan și informațiile despre problematica „literaturii universale dincolo de digital” se sprijină pe o documentare temeinică în ceea ce privește migrația și literaturile post-coloniale. În plus, autorul apelează la referințe literare relevante. Este de altfel un model pe care îl urmează în fiecare capitol, transformând lectura într-o experiență foarte atrăgătoare pentru cititorii pasionați de filologie.

Astfel, în finalul cărții Mani discută pe larg romanul lui Kemal Kurt *Ja, Sagt Molly* – o carte a tuturor cărților, reunind în universul ei ficțional un număr impresionant de personaje, din cele mai renumite romane și nuvele ale literaturii universale. Ceea ce proiectul de bibliotecă digitală europeană doar intenționează să realizeze, crede Venkat Mani, Kurt a realizat în romanul său, un inventar bibliografic care cuprinde istoria secolului al XX-lea, depunând mărturie pentru ideile de migrație și bibliomigrație, o poveste alcătuită din multiple „povești despre creație și inovație, interogație prin reformulare, relocare și orientare globală (...) Bibliotecarul proteic înmîit este astăzi o realitate virtuală, recodând catalogul literaturii universale pentru secolul al douăzeci și unulea.” (p. 241)

Dr. Brîndușa Nicolaescu
Facultatea de Științe Politice, Universitatea București